

majetek ihned odeslal do Kartága. /11/ Jeho jednání se, jak očekával, neminulo účinkem a splnilo jeho původní záměr. Vojákům dodal ještě větší odvalu k boji, Kartáginané ochotně vyhověli jeho požadavkům a jemu pak uložené peníze prokázaly mnoho cenných služeb.

18. Když se Démétrios v té době dozvěděl o záměru Římanů, vyslal ihned sílnou posádku vybavenou nezbytnými zásobami do Dimaly, z ostatních měst odstranil politické odpůrce a svěřil moc svým přátelům. /2/ Sám pak vybral z těch, co mu byli podřízeni, šest tisíc nejstatečnějších mužů a umístil je na Faru. /3/ Když římský konzul dorazil se svým vojskem do Ilýrie a viděl, že protivníci spoléhají na opevněnou Dimalu i na svá opatření a považují ji za nedobytnou, rozhodl se nejprve zaútočit na toto město, aby nepřátele zastráhl. /4/ Dal pokyny všem velitelům, dopravil na mnoho míst stroje a zahájil obléhání. /5/ Za sedm dní se města zmocnil, čímž okamžitě zlomil odpor svých protivníků, /6/ takže ihned přicházeli ze všech měst, aby se vzdali a podrobili moci Římanů. /7/ Konzul jejich kapitulaci přijal za podmíněk odpovídajících situaci a odplul na Faros, aby se utkal s Démétriem. /8/ Když se dozvěděl, že město je opevněno a že se v něm shromáždilo mnoho vynikajících mužů, kteří mají dostatek zásob i vojenské výstroje, pojal obavy, že obléhání by mohlo být obrátěné a zdlouhavé, /9/ a proto se po zralé úvaze uchýlil za těchto okolností k válečné lsti. /10/ Vydal se v noci s větší částí vojska na ostrov, větší část vojska vysadil v jakési lesní úžlabině, /11/ a když nastal den, připul s dvaceti loděmi před zraky všech do přístavu ležícího nejbliže u města. /12/ Démétriovi vojáké lodě zpozorovali, s opovržením hleděli na jejich počet a vytázili z města k přístavu, aby nepřítelům zabránili se vylodit.

19. Když se střetli, vypukl prudký boj. Z města přicházeli stále další vojáci na pomoc a nakonec se všichni zapojili do bitvy. /2/ Této situace využili Římané, kteří se vylodili v noci a vydali se skrytými místy na pochod. /3/ Obsadili

strmý pahorek ležící mezi městem a přístavem a ty, co přišli na pomoc, odřízli od města. /4/ Když Démétriovi vojáci pochopili, co se stalo, přestali se stavět proti těm, co vystupovali z lodí, seskupili se, vzájemně se povzbudili a vyrazili kupředu rozhodnuti svést bitvu s těmi, kteří obsadili pahorek. /5/ Římané zpozorovali rychlý a sevřený nástup Ilýrů a vedli proti jejich řadám zdrcující útok. /6/ Když to viděli ti, co vystoupili z lodí, doráželi na nepřátele ze zadu. Útočili na ně ze všech stran a vyvolali mezi Ilýry značný nepořádek a zmatek. /7/ Démétriovi vojáci napadání ze zadu i ze zadu se nakonec dali na útěk. Někteří uprchli do města, ale většína z nich se stezkami rozptýlila po ostrově. /8/ Démétrios, jenž měl pro takový případ na jakémisi neobydleném místě připraveny čluny, se tam stáhl a za noci se nalodil a odplul. Zaměřil zůstajasná ke králi Filipovi a strávil u něho zbytek svého života. /9/ Byl to muž, jenž oplýval odvahou a smělostí, ale zcela postrádal rozvahu a rozumný úsudek. /10/ To ho také přivedlo ke konci, který byl v souladu se způsobem jeho celého života. /11/ Pokusil se totiž s Filipovým souhlasem zmocnit se nepředloženě a směle Messény a při této akci zahynul. Podrobně o tom pohovořím, až můj výklad dospěje do té doby. /12/ Římský konzul Aemilius se prvním útokem zmocnil Faru a srovnal ho se zemí. Potom ovládl celou Ilýrii a uspořádal všechno podle své představy. Koncem léta se vrátil do Říma a vstoupil tam za všeobecného souhlasu jako triumfátor. /13/ Ukázalo se, že v této záležitosti projevily nejen své schopnosti, ale i velkou odvalu.

20. Když se Římané dozvěděli o pádu Sagunta, nevedli opravdu žádnou rozpravu o válce, jak tvrdí jistí historici, kteří uvádějí i řeči přednesené jednou i druhou stranou. Jejich postup je zcela nesmyslný. /2/ Jak by totiž Římané, kteří před rokem sdělili Kartáginánům, že vstoupili na území Sagunta, vyhlásili válku, mohli nyní, když město bylo násilím dobyto, veřejně rokovat o tom, zda mají něbo nemají vést válku? /3/ Jak a s jakou představou mohou líčit podivuhodnou skleslost

senátu a současně tvrdit, že otcové přiváděli do senátu své syny od dvanácti let, aby se rozpravy zúčastnili a přítom nic z těchto tajností nevyzradili ani svým nejbližším příbuzným? /4/ Nic z toho není ani v nejmenším pravděpodobné ani pravdivé, ledaže osud opravdu obdařil Římany mimo jiné také moudrostí hned od narození. /5/ Není tedy nutné již déle hovořit o takových dílech, jaká sepsali Chairéas a Sósylós. Po mém soudu nemají úroveň a hodnotu historie, ale je to obyčejné tlachání u holiče.

/6/ Když Římané uslyšeli o pohromě, která postihla Saguntum, zvolili ihned posly a rychle je vyslali do Kartága. /7/ Dali Kartagiňanům dvě možnosti, z nichž jedna by jim, pokud by jí přijali, přinesla potupu a škodu a druhá počátek velkých nesnází a nebezpečí. /8/ Požadovali, aby vydali Hannibala a členy jeho rady, jinak že jim Římané vypovědí válku. /9/ Když se Římané dostavili a vystoupili v jejich senátě s tímto prohlášením, vyslechli Kartagiňané volbu, která jim byla předložena, s rozhořčením. /10/ Vybrali si nejschopnějšího řečníka a začali obhajovat své chování.

21. Smlouvu s Hasdrubalem ponechali stranou, jako by nebyla uzavřena, a pokud uzavřena byla, jako neplatnou, protože k ní došlo bez jejich souhlasu. /2/ Dovolávali se přitom příkladu samotných Římanů. Uváděli totiž, že smlouva uzavřená ve válce o Sicílii, kterou přijal Lutatius, římský lid pak nepotvrdil, protože byla uzavřena bez jeho souhlasu. /3/ V celé své obhajobě poukazovali a kladli důraz na poslední smlouvu uzavřenou ve válce o Sicílii. /4/ V ní, jak tvrdili, se vůbec nehovořilo o Ibérii, nýbrž bylo tam výslovně stanoveno, že spojencům obou stran má být navzájem zajištěna bezpečnost. /5/ Připomínali, že Saguntané tehdy nebyli římskými spojenci, a jako důkaz znění smlouvy nejednou předčítali. /6/ Římané naprosto odmítali se k obhajobě vyslovovat a prohlášovali, že kdyby ještě město Saguntum stálo neporušeno, bylo by možno vést rozpravu a projednat sporné otázky. /7/ Po násilném dobytí města jim však buď

musejí vydat viníky, aby bylo všem zřejmé, že nemají s touto křivdou nic společného a že tento čim byl spáchán bez jejich souhlasu. /8/ nebo, pokud to nechtějí učinit, se přiznávají, že se na té křivdě podíleli, a musejí přijmout válku.

/9/ Já však soudím, že tuto otázku nelze ponechat bez vysvětlení, aby nezůstala skryta pravda těm, jejichž povinností a zájmem je mít bezpečné informace, /10/ a aby hloubaví čtenáři netápali v temnotách a nebyli mateni neznalostí a řevnivostí historiků, nýbrž, aby získali spolehlivý přehled o vzájemných smluvních vztazích mezi Římany a Kartagiňany od počátku až do naší doby.

22. První smlouva mezi Římany a Kartagiňany byla uzavřena za konzulátu Lucia Iunia Bruta a Marka Horatia, prvních konzulů po vyhnání králů. Ti také zasvětili chrám Jova Kapitolského. /2/ Stalo se to dvacet osm let před vpádem Xerxa do Řecka. /3/ Smlouvu jsem pokud možno co nejpřesněji přepsal a přeložil. Mezi nynějším a archaickým jazykem Římanů je však takový rozdíl, že i ti nejlepší znalci při vši pozornosti některým údajům jen stěží porozuměli. /4/ Smlouva zní asi takto: „Mezi Římany a spojenci Římanů a Kartagiňany a spojenci Kartagiňanů se uzavírá přátelství za těchto podmínek: /5/ Římané a spojenci Římanů nesmějí plout dále než ke Krásnému mysu, pokud k tomu nejsou přinuceni bouří nebo nepřáteli. /6/ Jestliže se tam někdo z donucení dostane, nesmí nakoupit ani vzít nic než to, co potřebuje pro opravu plavidla nebo pro vykonání oběti, /7/ a <musí během pěti dní odjet> /8/ Ti, co přicházejí za obchodem, nesmějí uzavřít žádný obchod bez dohledu hlásetele nebo písaře. /9/ Za všechno, co v jejich přítomnosti prodá, má prodávající obdržet veřejnou záruku, ať to prodá v Africe nebo na Sardinii. /10/ Jestliže se někdo z Římanů dostane na Sicílii, kde vládnou Kartagiňané, mají Římané obdržet všechna stejná práva. /11/ Kartagiňané nesmějí působit žádnou škodu občanům Ardey, Antia, Laurenta, Circeji, Tarraciny ani žádného jiného města Latinů, kteří jsou

podřízení Římanům. /12/ Mají se vyhýbat i městům, která jim nejsou podřízena. Jestliže se nějakého města zmocní, mají ho neporušené vydat Římanům. /13/ Nesmějí stavět žádné pevnosti v Latii. Jestliže vstoupí do země se zbraní v ruce, nesmějí tam strávit noc.

23. Krásný mys leží přímo před Kartágem směrem k severu. /2/ Kartáginané zcela zakazují Římanům plout s válečnými loděmi dále na jih, protože, jak soudím, nechcejí, aby se seznámili s územím Bysatidy ani s oblastí Malé Syry, kterou pro její úrodnost nazývají Emporia. /3/ Jestliže někdo, jenž tam byl z donucení zahánán bouří nebo nepřáteli, potřebuje něco nezbytného pro vykonání oběti či pro opravu lodě, smí si to vzít, ale nic jiného, a ti, co se vyloďili, se musejí bez zdráhání během pěti dnů vzdát. /4/ Do Kartága a do celé Afriky až ke Krásnému mysu, na Sardinii i na Sicílii, kterou ovládají Kartáginané, smějí Římané plout za obchodem a Kartáginané slibují veřejnou záruku ochrany jejich práv. /5/ Z této smlouvy je zřejmé, že hovoří o Sardinii a o Africe jako o svém majetku. O Sicílii se vyjadřují výslovně odlišně, uzavírají smlouvu jen pro území, které je v moci Kartáginanů. /6/ Podobně také Římané uzavírají smlouvu jen pro území Latia a nezmiňují se o ostatní Itálii, protože nebyla pod jejich nadvládou.

24. Později uzavřeli další smlouvu, do níž Kartáginané zahrnuli obyvatele Tyru a Utiky. /2/ Ke Krásnému mysu je připojena Mastia a Tarséion jako místa, na kterých Římané nesmějí získávat kořist ani založit město. /3/ Zní asi takto: „Mezi Římany a spojenci Římanů a Kartáginany, obyvatele Tyru a Utiky a jejich spojenci se uzavírá přátelství za těchto podmínek: /4/ Římané nemějí získávat kořist ani obchodovat ani založit město za Krásným myssem, Mastii a Tarséiem. /5/ Jestliže se Kartáginané zmocní nějakého města v Latii, které není v moci Římanů, smějí si majetek a osoby ponechat, ale město musejí vydat. /6/ Jestliže se někteří Kartáginané zmocní některých obyvatel obcí, které mají mírovou smlou-

vy s Římany, ale nejsou pod jejich nadvládou, nesmějí je dopravít do římských přístavů. Jestliže tam však bude někdo dopraven a Říman na něho vloží ruku, musí být propuštěn. /7/ Totéž platí i pro Římany. /8/ Jestliže si nějaký Říman vezme vodu nebo potraviny z nějakého území, které ovládají Kartáginané, nesmí při tomto zásobování ublížit nikomu, s nímž Kartáginané žijí v míru a přátelství. /9/ Totéž platí i pro Kartáginany. /10/ V opačném případě nesmí dojít k žádné osobní mstě. Takový čin je veřejnoprávní provinění. /11/ Na Sardinii a v Africe nesmí žádný Říman obchodovat nebo založit město ... Smí si jen opatřit zásoby nebo opravit své plavidlo. Jestliže je tam zanesen bouří, musí během pěti dnů odjet. /12/ Na Sicílii, kterou ovládají Kartáginané, a v Kartágu smí konat a prodávat všechno, co je dovoleno občanovi. /13/ Totéž smí konat Kartáginan v Římě.“

/14/ V této smlouvě kladou opět zvláštní důraz na Afriku a na Sardinii jako na svůj majetek a uzavírají Římanům možnost přistání. /15/ u Sicílie však naopak rozlišují území, které jim je podřízeno. /16/ Právě tak si počínají Římané u Latia. Kartáginané se nesmějí dopuštět bezprávi vůči obyvatelům Ardey, Antia, Circeji a Tarraciny. To jsou města na mořském pobřeží Latia, na které se vztahuje smlouva.

25. Římané ještě uzavřeli poslední smlouvu v době Pyrrhova vyloďení, dříve než Kartáginané zahájili válku o Sicílii. /2/ V ní zachovali všechna ustanovení předchozích dohod a připojili k nim to, co následuje: /3/ „Jestliže uzavřou písemnou smlouvu o spojenectví s Pyrrhem, musejí ji obě strany uzavřít tak, aby si mohly navzájem přijít na pomoc do země, která bude napadena. /4/ Ať potřebuje kterákoli z nich pomoc, mají Kartáginané poskytnout lodě pro dopravu tam i zpět, ale žold zaplatí každá strana svým vojákům. /5/ V případě potřeby poskytnou Kartáginané pomoc Římanům i na moři, ale nikdo nesmí nutit námořní vojsko k vyloďení.“

/6/ Přísahat musejí tímto způsobem: V případě první smlouvy přísahali Kartáginané při svých starobylých bo-

zích, Římané podle dávného obyčejé při Jovovi s kamenem a v případě poslední smlouvy při Martovi a Quirinovi. /7/ Přísaha při Jovovi s kamenem se koná tak, že ten, kdo při smlouvě přísahu provádí, vezme do ruky kámen, zapřísáhne se jménem obce a prohlásí: /8/ „Jestliže přísahu dodrám, nechtě se mi daří dobře. Jestliže však budu smýšlet a jednat jinak, nechtě všichni ostatní žít v bezpečí ve svých zemích, pod svými zákony a mají své majetky, svatyně i hroby a jen já nechtě jsem vyvržen tak jako teď tento kámen.“ /9/ A po těchto slovech odhodí kámen z ruky.

26. Tak to probíhalo a smlouvy jsou ještě nyní zachovány na bronzových deskách v pokladnici aedilů u chrámu Jova Kapitolského. /2/ Kdo by se tedy právem nepozastavil nad tvrzením historika Filína, ne proto, že smlouvy neznal – to není nic divného, protože je dodnes neznají ani nejstarší Římané a Kartáginané, kteří jsou pokládáni za znalce politického dění –, /3/ nýbrž, odkud vzal odvalu tvrdit pravý opak, že existovala smlouva mezi Římem a Kartágem, podle níž se prý Římané měli vyhýbat celé Sicílii a Kartáginané celé Itálii, /4/ a že Římané smlouvu a svou přísahu porušili, když se poprvé vylodili na Sicílii. Žádný takový dokument neexistuje a nikdy neexistoval. /5/ On to však ve své druhé knize výslovně tvrdí. Já jsem se o tom zmínil v úvodní části svého díla, podrobný výklad jsem však odsunul a uvádím jej až při této příležitosti, protože mnoho lidí na Filínův spis spoléhá a má o této věci mylnou představu. /6/ Jestliže nic méně někdo vytýká Římanům, že se vylodili na Sicílii proto, že uzavřeli přátelství s Mamertíny a vyhověli pak žádosti těchto lidí, kteří oklamali nejen Messánu, nýbrž i Rhégion, rozhořčuje se právem. /7/ Jestliže se však někdo domnívá, že vyloděním porušili smlouvu a svou přísahu, projevuje naprostou neznalost.

27. Když skončila válka o Sicílii, uzavřeli jinou smlouvu, která měla tato hlavní ustanovení: /2/ „Kartáginané musejí odejít z celé Sicílie a ze všech ostrovů ležících mezi Itálií

a Sicílií. /3/ Obě smluvní strany musejí zajistit bezpečnost spojenců druhé strany. /4/ Žádá z obou stran nesmí na území, které je pod správou druhé strany, nic nařizovat, nesmí stavět veřejné budovy, najímat žoldnéře ani uzavírat přátelství se spojenci druhé strany. /5/ Kartáginané zaplatí během deseti let dva tisíce dvě stě talentů a ihned tisíc talentů. /6/ Kartáginané vydají Římanům všechny zajatce bez výkupného. /7/ Později opět po ukončení Africké války, když se Římané rozhodli vyhlásit Kartáginanům válku, připojili, jak jsem uvedl výše, ke smlouvě tento dodatek: (8) „Kartáginané odejdou ze Sardinie a zaplatí ještě tisíc dvě stě talentů.“ /9/ Po smlouvách, které jsem vyjmenoval, byla uzavřena ještě poslední v Ibérii s Hasdrubalem, že „Kartáginané nesmějí s válečnými úmysly překročit řeku Ibér“. /10/ Takové byly smluvní vztahy mezi Římany a Kartáginany od počátku až do Hannibalovy doby,

28. Neshledal jsem tedy, že Římané vyloděním na Sicílii porušili své přísahy. Co se týká druhé války, po níž uzavřeli smlouvu o Sardinii, nelze však nalézt žádnou rozumnou záminku nebo příčinu. /2/ V tomto případě se všichni shodnou, že Kartáginané byli donuceni odejít ze Sardinie a zaplatit uvedenou peněžní částku jen v důsledku okolností, v naprostém rozporu s právem. /3/ Obvinění, které proti nim Římané vznesli, že se v době Africké války dopustili bezpráví vůči těm, kteří tam z Říma připluli, bylo tehdy vyřešeno, jelikož obdrželi od Kartáginanů všechny zadržené muže a z vděčnosti za to jim vydali bez výkupného zajatce, kteří byli v jejich moci. /4/ O tom jsem podrobně pojednal v předešlé knize. /5/ Za tohoto stavu věci zbývá objasnit a prozkoumat, na kterou z obou stran má být svalena vina za vznik války s Hannibalem.

29. Vložil jsem již, co prohledávali Kartáginané, a nyní vyličím, co tvrdí Římané. Tehdy to neuvádějí, protože byli rozlíceni pádem Sagunta. Ještě dnes se však o tom na mnoha místech často hovoří. /2/ Předešlým prý nelze opomenout

dohodu s Hasdrubalem, jak se odvažují tvrdit Kartágiňané. Nebyl tam totiž dodatek jako ve smlouvě uzavřené s Lutatiem, /3/ že „vstoupí v platnost, pokud ji schválí i římský lid“, nýbrž Hasdrubal uzavřel ve své pravomoci dohodu, podle níž „Kartágiňané nesmějí s válečnými úmysly překročit řeku Ibér“. /4/ A dále, jak uvádějí, bylo ve smlouvě o Sicílii výslovně stanoveno, že „obě smluvní strany musejí zajistit bezpečnost spojenců druhé strany“, a to nejen tehdejších spojenců, jak to vykládají Kartágiňané. /5/ Jinak by tam totiž byl dodatek, že nesmějí být k stávajícím spojencům přijímány žádné další, nebo, že se na ty, kdo budou přijati později, tato smlouva nevztahuje. /6/ Jelikož tam však ani jedno ani druhé nebylo uvedeno, bylo zřejmé, že zajištění bezpečnosti se má vztahovat na všechny spojence obou stran, jak na ty stávající, tak na ty, kdo budou přijati později. /7/ A to se zdá být zcela přirozené. Nepochybně neměli v úmyslu uzavřít takovou smlouvu, která by jim brala možnost uzavírat podle okolností přátelství a spojenectví s lidmi, kteří se jim k tomu zdáli vhodní. /8/ nebo by je nutila přehlížet bezpráví páchané na těch, jež přijali pod svou ochranu. /9/ Hlavním záměrem obou stran při uzavírání smlouvy bylo nechat na pokoji stávající stoupence druhé strany a v žádném případě nedopustit, aby jedni přijímali za spojence některé spojence druhých. /10/ Na později přijímané spojení se vztahovalo usnesení, aby žádná ze stran nenajímala žoldnéře, aby nic nenařizovala na území druhé strany a jejich spojenců a aby obě strany zajistily všem bezpečnost.

30. Takový byl stav věcí a nebylo také pochyb o tom, že Saguntané již mnoho let před Hannibalovou dobou vstoupili pod ochranu Římanů. /2/ Hlavní důkaz, který uznávají sami Kartágiňané, spočívá v tom, že se za vnitřních rozbrojů neobrátili na Kartágiňany, přestože ti byli nedaleko a zabývali se již záležitostmi Iberie, nýbrž na Římany a s jejich pomocí obnovili pořádek ve své obci. /3/ Jestliže tedy pokládáme za příčinu války pád Sagunta, musíme uznat, že Kartágiňané

né vyhlásili válku neprávem, a to jak vzhledem k Lutatiově smlouvě, podle níž měly obě strany zajistit bezpečnost spojenců obou stran, tak vzhledem k smlouvě s Hasdrubalem, podle níž neměli Kartágiňané překročit s válečnými úmysly řeku Ibér. /4/ Jestliže však považujeme za příčinu války odnětí Sardínie a s tím spojenou daň, musíme nepochybně souhlasit, že Kartágiňané zabývali Hannibalovu válku právem. Využili totiž okolností, aby se pomstili těm, kteří jim díky okolnostem ublížili.

31. Někteří z těch, co sledují takové události bez hlubšího uvažování, možná řeknou, že není nutné, abych se jimi tak podrobně zabýval. /2/ Jestliže by někdo soudil, že je schopen sám zvládnout každou situaci, řekl bych, že v tom případě je poznávání minulosti sice krásné, ne však nezbytné. /3/ Jestliže se to však nikdo na tomto světě neodvážá ani v soukromých ani ve veřejných záležitostech prohlásit, protože žádný rozumný člověk nemůže mít spolehlivou naději, že má-li se teď dobře, bude se tak mít i v budoucnosti. /4/ tvrdím, že poznávání toho, co se událo, je nejen krásné, ale ještě větší měrou nezbytné. /5/ Jak by totiž ten, kdo utrpěl nějakou křivdu nebo ji utrpěla jeho vlast, mohl nalézt pomocníky a spojence, nebo ten, kdo se snaží něco získat či zahájit akci, mohl nalézt nějakou pomoc při prosazování svých záměrů? /6/ Jak by také ten, kdo je spokojen se současným stavem, mohl správně vyzývat jiné, aby jeho přesvědčení podporovali a udržovali stávající poměry, kdyby neměl žádné znalosti o jejich minulosti? /7/ Lidé se pokaždé nějak přizpůsobí současnosti, vhodně se přetvářejí, všichni jednají tak, že není možné jejich smýšlení poznat, a mnozí pravdu zcela skrývají. /8/ Jejich jednání v minulosti, které je prověřeno samotnými činy, však jejich názory pravdivě prozrazuje a ukazuje nám, kde můžeme očekávat vděčnost, dobrodiní a pomoc, a kde pravý opak. /9/ Tak můžeme často a při četných příležitostech nalézt ty, kdo nám projeví soucit, budou s námi sdílet hněv a podpoří naši pomstu. /10/ To poskytuje člověku

nesmírnou pomoc v soukromých i veřejných záležitostech. /11/ Autoři spisů o historii ani jejich čtenáři nemají proto jen sledovat výčet samotných činů, nýbrž přede vším to, k čemu před těmi událostmi, v jejich průběhu a po jejich uskutečnění došlo. /12/ Potlačíme-li v historii údaje o příčinách, realizaci a zámeru toho, co se stalo, a o tom, zda to přineslo očekávané výsledky, nebude to odborný výklad, nýbrž řečnické cvičení. /13/ které sice přináší chvilkové potěšení, ale vůbec žádný užitek pro budoucnost.

32. Jistě se také mylí ti, kdo se domnívají, že bude nesnadné si mé dílo pro množství a rozsah knih opatřit a přečíst. /2/ Oč snadnější je přece opatřit si a přečíst čtyřicet knih, které jsou jakoby šité jednou nití, a zřetelně sledovat události v Itálii, na Sicílii a v Africe od Pyrrhovy doby až do pádu Kartága /3/ i ty, jež se odehrávaly ve zbytku světa od útěku Kleomena ze Sparty nepřetržitě až do bitvy, kterou svedli Achajové a Římané na Isthmu, než přečíst či opatřit si díla těch, kdo se zabývají dílčí historií. /4/ Jejich rozsah je nejen mnohonásobně větší než moje *Dějiny*, ale čtenáři z nich také nemohou nic spolehlivě pochopit, a to především proto, že většinou nepodávají o stejné věci stejný výklad /5/ a dále proto, že ponechávají stranou souběžné události, jejichž průběžným sledováním a zkoumáním dospíváme k zcela jinému pohledu než jaký postihuje dílčí historie. /6/ Já totiž tvrdím, že nejdůležitější částí historie jsou důsledky událostí, jejich průvodní jevy a zejména jejich příčiny. /7/ Vidím, že válka s Antiochem má svůj původ ve válce s Filipem, válka s Filipem ve válce s Hannibalem a válka s Hannibalem ve válce o Sicílii. Mezitím došlo k rozličným příhodám, ale všechny směřovaly k stejnému cíli. /8/ To vše je možno zjistit a pochopit díky autorům obecné historie, nikoli ze spisů těch, kdo pojednávají o jednotlivých válkách, například o válce s Persem nebo o válce s Filipem, /9/ ledaže by se někdo domníval, že z jejich pouhého líčení bitev získá dostatečnou znalost o průběhu a povaze celé

války. /10/ Tak tomu ale není a já soudím, že tak jako se liší poznávání od pouhého naslouchání, liší se mé *Dějiny* od spisů dílčí historie.

33. Když římská poslové vyslechli výklad Kartáginanů - odtud nás totiž tato odbočka odvedla -, nic dalšího neřekli, /2/ ale nejstarší z nich ukázal členům senátu záhyb své togy a prohlásil, že jim v něm přináší válku i mír a že odtud vytyčepe a dá jim to, co si přejí. /3/ Sufet Kartáginanů ho vybědl, at vyřepe to, co si vybrali oni, /4/ a když Říman prohlásil, že vytyčepe válku, většina členů senátu zvolala souhlasně, že ji přijímá. Po těchto slovech se poslové a senát rozešli.

/5/ Hannibal, jenž strávil zimu v Novém Kartágu za prvé propustil Ibéry do jejich měst v naději, že budou ochotni mu pomáhat v budoucnosti, /6/ zadruhé dal svému bratrovi Hasdrubalovi pokyny, jak má udržovat vládu a moc v Ibérii a vyzbrojovat se proti Římanům, až on sám odejde, /7/ a z třetí zajišťoval bezpečnost poměrů v Africe. /8/ Počínal si velmi zkušene a rozumně, posílal vojáky z Afriky do Ibérie a z Ibérie do Afriky a tímto způsobem upevňoval vzájemnou důvěru mezi obyvateli obou oblastí. /9/ Ti, co odcházeli do Afriky, byli Therisitové, Mastianové, /10/ dále ibéřští Orétové a Olkadové. Celkem vyslal ze všech těchto kmenů dvanáct set jezdců a třináct tisíc osm set padesát pěšáků, /11/ a kromě toho osm set padesát Balcárů, což vlastně znamená prakovníků, protože jejich ostrov i jeho obyvatelé dostali jméno od používání této zbraně. /12/ Většinu těchto vojáků umístil v Metagónii v Africe a některé přímo v Kartágu. /13/ Z měst Metagónie poslal do Kartága další čtyři tisíce pěšáků, kteří sloužili současně jako rukojmí a jako posily. /14/ V Ibérii zanechal bratrovi Hasdrubalovi padesát pentér, dvě tetřevy a pět triér. Na třiceti dvou pentérách a na pěti triérách byli námořní vojáci. /15/ Dále mu zanechal jezdců, a to čtyři sta padesát Afričanů a afrických Foiničanů, tři sta Lergétů a osmnáct set mužů z rad Numidánů, Massolů, Masalilů, Makkoitů a Maurúsiů sídlících u oceánu /16/ a také pěšáky,

a to jedenáct tisíc osm set padesát Afričanů, tři sta Ligonů, pět set Balcenů a rovněž jednadvacet slonů.

/17/ Není na místě se pozastavovat nad přesností údajů, které uvádím o Hannibalových opatřeních v Ibérii a které by stěžím mohl uvést i člověk, jenž by jednotlivé akce řídil, a odsuzovat mě, že si počínám jako historici, kteří věrohodnost živě předstírají. /18/ Já jsem totiž na mysli Lacinium, nalezl bronzovou desku, na níž sestavil tento soupis Hannibal v době, kdy pobýval v této části Itálie, a protože jsem jej považoval za věrohodný, řídil jsem se jeho údaji.

34. Když Hannibal zajistil všechno pro bezpečnost poměrů v Africe a v Ibérii, očekával netrpělivě příchod posílů od Keltů. /2/ Měl totiž bezpečné informace o úrodnosti území ležícího na úpatí Alp a v povodí Pádu, o jeho hustém osídlení i o vojenské odvaze tamějších mužů /3/ a především o nepřítelství, které chovají vůči Římanům od války, o níž jsem pojednal v předchozí knize, abych čtenářům usnadnil sledovat můj další výklad. /4/ Spoléhal se na tuto naději, a proto horlivě vysílal k předákům Keltů sdělicích na této straně Alp i přímo v Alpách své posly s všemožnými sliby. /5/ Jelikož soudil, že může přemést válku proti Římanům do Itálie jedině tehdy, jestliže po překonání obtíží pochodu do těchto míst bude moci počítat s Keltů jako s účinnými pomocníky svého záměru. /6/ Když se poslové vrátili a sdělili mu, že Keltové projevují ochotu a očekávají ho, a uvádějí, že přechod přes Alpy je velice namáhavý a nesnadný, nikoli však nemožný, svolal na počátku jara své oddíly ze zimních táborů. /7/ Zprávy o událostech v Kartágu, které nedávno obdržel ho také povzbudily, potěšila ho oddanost občanů, a tak vyzval své vojáky již otevřeně k válce proti Římanům. /8/ Sdělil jim, jakým způsobem Římané požadovali, aby jim byl spolu se všemi veliteli vojska vydán, a současně poukázal na úrodnost země, do které mají namířeno, i na ochotu a spojenectví Keltů. /9/ Když vojáci s výpravou nadšeně souhlasili, pochválil je, oznámil jim stanovený den odchodu a shromáždění rozpuštěl.

35. Když provedl během zimy uvedená opatření a dostatečně zabezpečil poměry v Africe a v Ibérii, vydal se ve stanovený den s asi devadesáti tisíci pěšáků a dvanácti tisíci jezdců na pochod. /2/ Po překročení řeky Ibéru si podrobil kmen Ilurgétů a Bargúsitů, dále pak Airénosie a Andosiny až k horám zvaným Pyreneje. /3/ Když si všechny podmanil, zmocnil se s nečekanou rychlostí, ale po mnoha těžkých bojích a značných ztrátách několika měst, /4/ určil za velitele celé oblasti na této straně řeky Hannóna a ustavil ho i vládcem Bargúsitů, kterým pro jejich náklonnost k Římanům zvláště nedůvěřoval. /5/ Hannónovi také přidělil ze svého vojska deset tisíc pěšáků a tisíc jezdců a zanechal mu zavazadla vojáků své výpravy. /6/ Stejný počet vojáků, jaký jsem uvedl, propustil domů, protože chtěl, aby mu zůstali nakloněni a aby ostatním dal naději na návrat do vlasti, a to jak těm, co táhli s ním, tak i Ibérům, kteří zůstali doma, aby byli všichni ochotni se vypravit, kdyby se někdy ukázalo, že potřebuje jejich pomoc. /7/ Se zbývajícím vojskem zbaveným přítěže, čítajícím padesát tisíc pěšáků a deset tisíc jezdců se vypravil přes Pyreneje k přechodu přes řeku Rhodanos. /8/ Jeho vojsko nebylo již tak velké, za to však zdatné a skvěle vycvičené neustálými boji v Ibérii.

36. Aby můj výklad nebyl pro neznalost míst zcela nejasný, musím uvést, odkud se Hannibal vypravil, kterými a kolíka krajinami prošel a do které části Itálie se dostal. /2/ Musím uvést nejen názvy krajin, řek a měst, jak to činí někteří historici, protože se domnívají, že to pro spolehlivé poznání zcela stačí. /3/ Myslím, že u známých míst přispívá uvedení jmen nemalou měrou k oživení paměti, ale u neznámých míst to má stejnou cenu jako pronášení nesrozumitelných a prázdných slov. /4/ Čtenář nemá na mysli žádný opěrný bod, nemůže uvedený výraz spojit s ničím, co zná, a výklad je pro něho nepochopitelný a nejasný. /5/ Je proto třeba nalézt způsob, který umožní hovořit o neznámých věcech a čtenářům do jisté míry poskytnout skutečné a zřejmé poznatky.

/6/ Základní a nejdůležitější znalost, která je všem lidem společná, je uspořádání a dělení obloh, podle něhož všichni, i ti méněchápaví, rozlišují východ, západ, jih a sever. /7/ Další znalost spočívá v zařazování míst na zemi podle tohoto rozlišení tak, že si v myslí pokaždé to, co bylo uvedeno takto zařadíme a získáme zřejmou a běžnou představu o místech, která jsme neznali a nikdy neviděli.

37. Jelikož to platí pro celou zemi, bude na místě, abych na tomto základě vložil svým čtenářům, jak je svět, který dnes obýváme, rozdělen. /2/ Dělí se na tři části, z nichž každá má své jméno. Jedna se nazývá Asie, druhá Afrika a třetí Evropa. /3/ Hranice mezi nimi tvoří řeka Tanáis, Nil a průliv u Hérakleových sloupů. /4/ Asie leží mezi Nilem a Tanaidem a spadá do té části oblohy, která se rozkládá mezi severovýchodem a jihem. /5/ Afrika leží mezi Nilem a Hérakleovými sloupy a spadá do části oblohy směřující od jihu k jihozápadu a západu až k místu u Hérakleových sloupů, kde zapadá slunce za rovnodennosti. /6/ Tyto dvě části zaujmají vcelku vzato oblast ležící na jih od Středozemního moře od východu na západ. /7/ Evropa leží proti nim na severním pobřeží Středozemního moře a táhne se nepřetržitě od východu na západ. /8/ Její nejvýznamnější a nejrozsáhlejší část leží na severu mezi Tanaidem a Narbóncem, který není příliš daleko na západ od Massalie a od ústí Rhodanu, jímž se tato řeka vlévá do Sardinského moře. /9/ Od Narbónu a podél něho až k horám zvaným Pyreneje, které se bez přerušení táhnou od Středozemního moře až k Vnějšímu moři, sídlí Keltové. /10/ Zbývající část Evropy za těmito horami sahající na západ až k Hérakleovým sloupům a rozkládající se mezi Středozemním mořem a Vnějším mořem se podél Středozemního moře až k Hérakleovým sloupům nazývá Ibérie. /11/ Území ležící u Vnějšího či Velkého moře nemá ještě společný název, protože bylo objeveno teprve nedávno. Je hustě osídleno barbarskými kmeny, o nichž podrobně pohovořím později.

38. Až dodnes nedovede nikdo s jistotou říci, zda po spojení Asie s Afrikou v Aithiopii pokračuje pevnina nepřetržitě, nebo je obklopena mořem. /2/ Právě tak je pro nás oblast táhnoucí se k severu mezi Tanaidem a Narbóncem do nynějšíka neznámá, ledaže snad budoucím pátráním něco zjistíme. /3/ Je zřejmé, že ti, kdo o ní hovoří nebo píší, nic nevědí a vyprávějí pouhé báje.

/4/ To jsem tedy chtěl uvést, aby můj výklad nebyl zcela nepochopitelný těm, kdo ta místa neznají, aby získali znalosti a mohli si mé údaje ve své myslí zařadit podle dělení obloh. /5/ Tak jako jsme zvyklí při pozorování obracet tvář vždy směrem k předmětu, který nám ukazuje, musíme také mysl vždy pozorně zaměřit na místa, která se ve vyprávění vyskytují.

39. Zanechme toho však a vraťme se k našemu výkladu. /2/ Kartáginané ovládali v té době celou část Afriky svažující se k Středozemnímu moři od Filainových oltářů, které leží ve Velké Syrtě až k Hérakleovým sloupům. /3/ Délka tohoto pobřeží činí více než šestnáct tisíc stadií. /4/ Po překročení úžiny u Hérakleových sloupů se právě tak zmocnili celé Ibérie až k mysu při pobřeží Středozemního moře, kde končí Pyreneje, které oddělují Kelty od Ibérů. /5/ Toto místo je vzdáleno od průlivu u Hérakleových sloupů asi osm tisíc stadií. /6/ Ve vzdálenosti tři tisíc stadií od průlivu leží Nové Kartágo, z něhož se Hannibal vypravil do Itálie, a odtud je to dva tisíce šest set stadií k řece Ibér, /7/ od ní do města Emporia šestnáct set stadií, /8/ <od Emporia k Narbónu asi šest set> a odtud k přechodu přes Rhodanos asi šestnáct set. Tento úsek nyní přesně změřili Římané a vyznačili ho vždy po osmi stadiích milniky. /9/ Od přechodu přes Rhodanos podél řeky směrem k jejím pramenům až po vstup do průsmyku vedoucího přes Alpy do Itálie je to čtrnáct set stadií /10/ a délka přechodu přes Alpy, po jejichž překonání se chtěl Hannibal dostat do italské Pádské nížiny, je asi dvanáct set. /11/ Celkem tedy musel z Nového Kartágo urazit asi devět

tisíc stadií. /12/ Z této vzdálenosti urazil již téměř polovinu, ale nejobtížnější část cesty měl před sebou.

40. Hannibal tedy zdolával průsmyky Pyrenejí a pro neštědlnost těchto míst měl obavy z útoku Keltů. /2/ Římané se v této době od posíl, které vyslali do Kartága, dozvěděli, co tam bylo rozhodnuto a jaké projevy tam byly předneseny. Na základě zprávy, kterou obdrželi, dříve než očekávali, že Hannibal překročil se svým vojskem řeku Ibér, se rozhodli vyslat Publia Cornelia s legiemi do Ibérie a Tiberia Semproniusa do Afriky.

/3/ Zatímco ti se věnovali sestavování legií a dalším přípravám, rychle dokončovali ustavení kolonií v Gallii, o jejichž vzniku již dříve rozhodli. /4/ Města horlivě opevňovali a kolonistům, jichž bylo pro každé z obou měst asi šest tisíc, přikázali, aby se v nich do třiceti dnů usídlili. /5/ Jedno město, které založili na této straně Pádu, dostalo jméno Placentia a druhé, založené na druhé straně, se nazývalo Cremona. /6/ Hned po vzniku těchto měst keltští Bojové, kteří se již dlouho chtěli zbavit spojenectví s Římany, ale neměli k tomu příležitost, /7/ byli povzbuzeni zprávami posíl a v důvěře, že příjdou Kartáguňané, od Římanů odpadli a ponechali jim rukojmí, které jim dali po skončení minulé války, o níž jsem podal výklad v předchozí knize. /8/ Obrátili se na Insubry, s nimiž sdíleli nedávný hněv, plenili území, které již Římané rozdělili, pronásledovali uprchlíky až do Mutiny, což byla římská kolonie, a začali ji obléhat. /9/ Mezi obleženými byli i tři význační muži, kteří byli vysláni rozdělovat půdu. Jeden z nich Gaius Lutatius byl bývalý konzul a další dva byli bývalí praetori. /10/ Když tyto muži požádali o jednaní, Bojové souhlasili, jakmile však vyšli z města, věrolomně je uvěznil v naději, že tak dostanou zpět své rukojmí. /11/ Když se o tom dostal praetor Lucius Manlius, velitel této oblasti, spěchal se svým vojskem rychle na pomoc. /12/ Bojové se však o jeho příchodu dozvěděli, nastražili mu v jistém lese léčku, a když těmito lesnatými místy procházel, zaútočili současně ze všech

stran a mnoho Římanů pobíli. /13/ Ostatní se zpočátku dali na útěk, když se však dostali na otevřené místo, do jisté míry se seskupili a dali se tak alespoň na pořádaný ústup. Bojové je pronásledovali a uzavřeli je ve vsi zvané Tannés. /14/ Když do Říma dorazila zpráva, že čtvrtou legii obklíčili Bojové a mohutně ji obléhají, vyslali jí pod velením praetora na pomoc legie určené pro Publia a Jemu uložili, aby shromáždil a sestavil jiné oddíly z řad spojenců.

41. K takovým událostem docházelo u Keltů od počátku až do příchodu Hannibala a probíhaly tak, jak jsem uvedl v předchozí knize i nyní.

/2/ Římské konzulové ukončili přípravy pro své chýstané výpravy a na počátku léta vypluli na určená místa, Publius s šedesáti loděmi do Ibérie a Tiberius Sempronius se sto šedesáti pentrami do Afriky. /3/ Ten zahájil válečnou činnost tak hrozivě a vzbudil se v Lilybaru takovým způsobem, jako kdyby zamýšlel hned po příplutí oblehnout samotné Kartágo. /4/ Publius se vypravil podél pobřeží Ligurie, za pět dní se dostal z Pisy do okolí Massalie /5/ a zakotvil u prvního ústí Rhodanu, u tak zvaného massalijského ústí. /6/ Vylodil své vojsko, a přestože slyšel, že Hannibal již překročil Pyreneje, byl přesvědčen, že pro neschůdnost cesty a pro množství Keltů sídlících v těch místech je ještě velmi daleko. /7/ Hannibal však některé Kelty podplatil penězi a jiné zdolal silou. Pochoďoval se svým vojskem tak, že měl Sardinské moře po pravé straně a dostal se nečekaně k přechodu přes Rhodanos. /8/ Když se Publius o příchodu nepřátel dozvěděl, nevěřil, že se mohli tak rychle objevit, chtěl však přesto zjistit pravdu. Dopřával vojákům po plavbě odpočinek a radil se se svými tribuny, na kterém místě by bylo vhodné se s nepřáteli utkat. /9/ Současně vypravil tři sta nejzdatnějších jezdců a dal jim jako průvodce a pomocníky Kelty, kteří sloužili v Massalii jako žoldníci.

42. Když se Hannibal přiblížil k řece, chtěl se přes ni hned přepravit v místech, kde tekla jedním korytem, a to ve vzdá-